

**RUSIA - PARTENER SAU OBSTACOL
AL INTEGRĂRII UNIUNII EUROPENE?**

www.editurauniversitara.ro

GABRIELA CONDIS Y TROYANO

**RUSIA - PARTENER SAU
OBSTACOL AL INTEGRĂRII
UNIUNII EUROPENE?**

www.editurauniversitara.ro

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2011

Tehnoredactare computerizată: Angelica Mălăescu
Coperta: Angelica Mălăescu

Copyright © 2011
Editura Universitară
Director: Drd. Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33,
Sector 1, București
Tel.: 021 - 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

EDITURĂ RECUNOSCUTĂ DE CONSILIUL NAȚIONAL AL
CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR
(C.N.C.S.I.S.)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CONDIS Y TROYANO, GABRIELA

Rusia - partener sau obstacol al integrării Uniunii

Europene / Gabriela Condis y Troyano. - București : Editura
Universitară, 2011

Bibliogr.

ISBN 978-606-591-210-6

341.217(4) UE

© Autorul își asumă răspunderea pentru folosirea documentelor și a
datelor menționate în redactarea acestui volum.

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27
comenzi@editurauniversitara.ro

ISBN 978-606-591-210-6

„Este vorba despre Rusia care evoluează în așa măsură încât își vede viitorul, nu în constrângerile totalitare impuse ei și altora, ci în progresul săvârșit în comun de către oameni și popoare libere. Este vorba despre națiunea care și-a făcut sateliți pentru a-și putea juca rolul în Europa reînnoită(...). Este vorba despre cele șase state care, sperăm, sunt pe cale să realizeze comunitatea economică a Europei Occidentale, parvenind a se organiza în domeniul politic și cel al apărării, pentru a face posibil un echilibru nou al continentului nostru. Este vorba despre Europa, mama civilizației moderne, întinzându-se de la Atlantic la Urali în fuziune și cooperare în vederea dezvoltării imenselor sale resurse și în maniera de a juca, împreună cu America, fiica sa, rolul care îi revine în ceea ce privește progresul celor două miliarde de oameni care au nevoie disperată de acest lucru”.

**Charles de Gaulle,
conferința de presă ținută la Palatul Élysée,
în 4 februarie 1965.**

„Sunt ferm conștienți că unitatea completă a continentului nostru nu va putea fi săvârșită decât dacă Rusia, care este cel mai vast stat european, face parte integrantă din proces. Astăzi, construind un Stat democratic suveran, împărțim valorile și principiile vastei majorități a europenilor. (...). Este în interesul nostru ca Europa să fie stabilă, prosperă și unită. (...).Dezvoltarea legăturilor elaborate cu UE răspunde la alegerea examinată a Rusiei.”

**Scrisoarea președintelui rus Vladimir Putin comemorând
a 50-a aniversare de la semnarea tratatului de la Roma,
pe 25 martie 2007.**

CUPRINS

PRIMA PARTE

CADRUL TEORETIC AL INTEGRĂRII

1. Introducere	13
1.1. Modelele clasice ale Filosofiei Politice	14
1.1.1. Apropierea de liberalismul lui Thomas Hobbes	14
1.1.2. Apropierea socialistă a lui Karl Marx	15
1.1.3. Modelul utilitarist al secolului XX (Walras-Pareto)	15
1.1.4. Apropierea etică a libertarianismului lui John Rawls ...	16
1.2. Mizele fundamentelor societății civile	16
1.3. De la contractul social la contractul supranațional	17
2. Legăturile dintre UE și Rusia: mondializare, regionalizare sau integrare?	19
2.1. Procesul de mondializare-globalizare	20
2.2. Procesul de regionalizare	21
3. Fundamentele socio-economice și politice ale integrării	26
3.1. Individul, Națiunea - Statul - Regiune supranaționale: același principiu ?	26
3.2. Regiunea supranațională creată prin voința politică și morală (John RAWLS)	29
3.3. Lecții de luat aminte pentru analiza politicii UE - Rusia	32
4. O apropiere sociologică a integrării	35
4.1. Gândirea sociologică a secolului XX	35

4.2.	Teoria lui Max Weber despre capitalismul modern	37
4.3.	Un model weberian al integrării	40
4.4.	Sistemul de afaceri după Weber	41
4.5.	Construcția analizei unui sistem de afaceri	45

A DOUA PARTE

APLICAREA MODELULUI

5.	Contextul istoric al relațiilor UE-Rusia	47
5.1.	Perioada care precede duopolul americano-sovietic	48
5.1.1.	Apariția Uniunii Sovietice	48
5.1.2.	Primul Război Mondial	49
5.1.3.	Formarea alianțelor în timpul Primului Război Mondial	50
5.1.4.	Originile Primului Război Mondial	52
5.1.5.	Rusia în Primul Război Mondial	53
5.1.6.	Statele-Unite în Primul Război Mondial	58
5.2.	Al Doilea Război Mondial și noile alianțe ..	63
6.	Sfârșitul celui de-al Doilea Război și apariția duopolului : USA-URSS	65
6.1.	Alianța democrațiilor liberale în jurul Statelor-Unite	67
6.1.1.	Primele fisuri în Alianța democrat-liberală	67
6.1.2.	Rivalitatea politică anglo-franceză în UE	69
6.1.3.	Rivalitatea economică între Franța și Regatul Unit	70
6.1.4.	Rivalitatea monetară între Franța și Regatul Unit	71

6.2.	Începutul Războiului Rece: apariția duopolului ideologic	72
6.2.1.	Criza din Berlin din 1948	72
6.2.2.	Criza din Cuba din 1962	73
6.2.3.	Câmpul de rivalități din timpul Războiului Rece	76
6.3.	Presiunea nucleară a celor Două mari Puteri	77
6.4.	Dispariția din Europa a "tablei de șah" politice și rolul RFG	78
7.	Noua Europă economică văzută ca forță politică	80
7.1.	Nașterea Europei comunitare	80
7.2.	Dezvoltarea Uniunii Europene : Tratatul ..	82
7.2.1.	Problematica Constituției Europene	83
7.2.2.	Tratatul de la Lisabona	83
8.	Implozia Uniunii Sovietice și a noii geopolitici	85
8.1.	Căderea URSS-ului - Sfârșitul unui imperiu	85
8.2.	Moștenirea politică a lui Putin	86
8.3.	Mizele și zonele țintă ale UE și Rusiei	88
8.3.1.	Mizele politice	89
8.3.2.	Mizele militare	92
8.3.3.	Mizele economice	92
9.	O primă apropiere de sistemul de afaceri în Rusia modernă	99
9.1.	Rolul nomenclurii și al serviciilor secrete : mafiile	100
9.2.	Proprietatea de Stat și proprietatea privată	101
9.3.	Greutatea industriei și a armamentului	102

9.4.	Rădăcinile răului: erorile lui Elțin și stângăciile instituțiilor internaționale	105
9.4.1.	Nașterea unei oligarhii	106
9.4.2.	Pierderea piețelor la nivel internațional	107
10.	Contradicțiile interne ale Uniunii Europene ..	109
10.1.	Politice (federalism sau asociație)	109
10.2.	Economice (zonele de influență și problema energiei)	110
10.3.	Militare (Apărarea europeană + NATO+ USA)	110
11.	Rusia - Uniunea Europeană: miza vecinătății comune	112
11.1.	O vecinătate dificilă	112
11.2.	Rusia în fața politicii Uniunii Europene în spațiul post-sovietic: întoarcerea logicii jocului la suma nulă	115
11.3.	Reacția rusă față de Politica de Vecinătate .	116
11.4.	Un reflex al cortinei de fier	118
11.5.	Doi poli de atracție pentru vecinii comuni .	121
11.6.	Un joc cu trei actori: Rusia-UE-USA	123
11.7.	Rusia, UE și conflictele înghețate	125
11.8.	Un obstacol insurmontabil: naționalismul foștilor sateliți	127
11.9.	Care este locul Rusiei în Europa	132
12.	Benchmarking-ul între UE și Rusia : tablou sintetic	144
12.1.	Analiza sistemului de afaceri UE - RUSIA	144
12.2.	Sistemul business	144
12.3.	Instituții	146
12.4.	Cultura	148

13. Concluzii generale	151
-------------------------------------	------------

ANEXE

A. Dezacordul metodelor	155
B. Succesul Forțelor Axei în Europa (1939-1942) .	159
C. Principalele concepte și subiecte abordate	159
Bibliografie	177

www.editurauniversitara.ro

CADRUL TEORETIC AL INTEGRĂRII

1. Introducere

Procesul integrării regionale este un proces de socializare, nu între indivizi, ci între națiuni și/sau state. Din acest punct de vedere el este întotdeauna analizat cu instrumentele clasice ale Politicii internaționale.

Ori, aceste instrumente se aplică la obiective de relație între state/națiuni prin definiție suverane și independente din punct de vedere politic. Astfel, integrarea, din punct de vedere al Politicii Internaționale se reduce la procesul de armonizare între politicile naționale cu scopul de a evita sau reduce conflictele. Nimic de-a face cu o voință de integrare economică, socială sau culturală.

Pentru a fi deci pertinentă, o analiză a integrării ar trebui să se facă printr-o apropiere globală (multidimensională): economică, politică, socială și culturală. Ori, pentru a face acest lucru, trebuie să recurgem la analize, urmând modelele și doctrinele clasice ale sociologiei și ale filosofiei politice.

În această lucrare, încercăm să construim, într-o primă etapă, un model care poate să ne permită studiul acestui proces în Uniunea Europeană într-o lumină nu numai economică și politică, ci și într-o apropiere

“holistică și sistemică”, urmărind gândirea lui Max WEBER și a altor teoreticieni ai societății.

Originalitatea metodei weberiene este că se aplică sistemelor moderne ale capitalismului, adică ceea ce el desemnează ca “sisteme de afaceri” (SA). Aceste SA se supun la două logici precise: o *logică materială* (inovația și tehnologia) și o *logică ideologică* (cea a ideilor și valorilor societății).

În a doua etapă este vorba despre aplicarea acestui model subiectului nostru, pentru a găsi un răspuns pertinent la întrebarea pusă: *se poate vorbi despre integrarea europeană fără Rusia?*

1.1. Modelele clasice ale Filosofiei Politice¹

Filosofia politică clasică (cea de la Grecia antică) și cea neo-clasică (adică raționalistă), au găsit mai multe soluții posibile la problema “socializării” indivizilor.

1.1.1. Aproximarea de liberalismul lui Thomas Hobbes

Răspunsul lui Thomas Hobbes a fost cel al “contractului social” necesar pentru a urmări individul. Dacă oamenii se reunesc pentru a construi o societate civilă, este fiindcă ei consideră că este singurul mijloc de a nu se extermina reciproc (“*homo hominus lupus*”). Aplicată la integrarea regională, aceasta vrea să însemne că statele/națiunile se regroupează pentru a evita o distrugere mutuală, fie economică, fie militară.

¹ Jean Ladriere, *Curs de Filosofie Socială*, Louvain, Belgia, 1999.

1.1.2. Apropierea socialistă a lui Karl Marx

Filosofia marxistă-hegeliană, a plasat problema în diviziunea claselor sociale care emană rapoarte economice de producție; la fiecare etapă a istoriei, acest proces dialectic va crea clase dominante care vor construi instituții și un ordin social adaptat la interesele lor (feudalismul, capitalismul...).

Originea societății este deci materialistă, fondată pe proprietatea de bunuri de producție și pe un aparat de stat care oprează clasa muncitoare.

1.1.3. Modelul utilitarist al secolului XX (Walras-Pareto)

În Filosofia Politică de la începutul secolului XX, problema s-a pus în termeni economici, dar cu o viziune armonizată a societății: societatea se construiește în jurul unui proiect economic fondat pe interese individuale (utilitatea individuală) al cărui caracter conflictual marxist este eliminat grație acțiunii de "mână invizibilă" pe piață. Este piața care va permite obținerea bunăstării și a păcii sociale.

Ca filosofie, utilitarismul are un mare avantaj: cel al coerenței raționale: utilitarismul convinge pentru că asigură prin răspunsurile sale.

De ce mâncăm mai multe mere decât pere? Pentru că utilitatea este diferită. Pentru ce oamenii se aseamănă din punct de vedere social? Pentru că găsesc un interes, o utilitate. De ce construim o regiune trans-frontalieră sau o piață comună? Pentru că există un interes comun.

1.1.4. Apropierea etică a libertarianismului lui John Rawls²

Utilitarismul nu ține cont de contradicții nici de domeniul social sau politic. De unde și critica lui J. RAWLS care plasează fundamentele societății în valori și nu în consumație.

După această școală "libertariană", utilitarismul, chiar dacă e condiție necesară la alocarea eficientă a resurselor în societate, nu completează condițiile suficiente ale unei societăți civile stabile, ale unor cetățeni liberi, egali și solidari, adică a unei societăți "etice".

De unde necesitatea (după RAWLS) de a construi această societate pe postulate de ordin etic în care justiția socială ar trebui să facă parte integrală (și nu numai accesorială), din comportamentul rațional al indivizilor. După opinia sa, fiecare individ respectă ordinul social și economic, nu numai fiindcă este « just » (moral), dar și fiindcă este eficient, economic vorbind.

1.2. Mizele fundamentelor societății civile

Care este sensul acestei reflecții de ordin filosofic? De ce este atât de important să găsim un « fundament » adică un « *motiv de a fi* » al comportamentului social al omului? În fond, forța, violența sau viclenia, ar trebui să fie suficiente pentru a explica cursul istoric al umanității? Utilitarismul (în acest caz) ar putea fi la fel de « rațional »

² John Rawls, *Theory of Justice*.

ca și « dominația »? Economicul și violența ar avea deci aceleași rădăcini raționale ca și solidaritatea și justiția?

Problema fundamentelor de ordin social nu este deci necesară ordinului social lui însăși. Am putea spune, o societate fondată pe întâietatea unei rase sau a unei clase sociale, va fi la fel de apărută precum o societate de oameni liberi, fondată pe dreptul și respectul la integritate al fiecăruia.

Aceasta este deci miza unei reflecții filosofice asupra fundamentelor de ordin social: ea ne interpelează în cel mai profund segment al nostru, căci ea pune problema fundamentală a SENSULUI vieții noastre sociale, sau a vieții pe scurt.

1.3. De la contractul social la contractul supranațional

Pusă astfel, problema articulării între indivizi și societate, devine deci o miză crucială căci de răspunsul său va depinde tipul de societate pe care oamenii sunt gata să o construiască și pentru care sunt gata să moară. Dar atunci... ce construim dacă națiunile/stările se integrează în jurul unui proiect supranațional? Această nouă « *societate civilă* », ce este? O Națiune? Un Stat? O Regiune compozită supranațională³.

Până unde putem prelungi argumentele justificative ale societății civile a lui HOBBS? Oare această societate

³ Utilizăm aici conceptul de Regiuni supranaționale din lipsa unei definiții mai precise a regroupării regionale (UE, ALENA, etc.).

civilă se identifică cu Națiunea și/sau Statul și/sau Regiunea supranațională (de exemplu Europa)? Suveranitatea Statelor (pentru a nu cita decât una dintre mize) rămâne același concept aplicat la Națiunea independentă cât și la Statul Federal compus din Națiuni?

Pentru mercantilismul secolului al XV-lea și pentru Organizația Mondială a Comerțului (OMC), răspunsul este același: piața, toată piața și nimic altceva decât piața...

Altfel spus, suveranitatea nu poate fi în contradicție cu piața, la fel ca și în gândirea clasică unde libertatea individuală nu poate fi în contradicție cu puterea suverană pentru care a fost o emanare a libertății individuale (pentru Rousseau, bineînțeles, această antinomie se restrânge în conceptul "*voinței generale*", la fel ca și pentru MARX: soluția era în "*lupta claselor*" care bruiază totul: piața și suveranitatea...).